

Hajdú-Bihar megyei Levéltári Napok

1978. május 2—5-én — immár második alkalommal — került sor Debrecenben a Levéltári Napok rendezvényeire mely ezúttal a két nagy évforduló: a polgári demokratikus forradalom győzelme és a KMP megalakulása rméltó megünneplésére való felkészülést, valamint a kutatási feladatok, módszerek, megjelölését tűzte céljául.

A Levéltári Napokat *Szekeres Antal*, a Megyei Tanács Művelődésügyi Osztályának vezetője nyitotta meg, méltatva a rendezvénysorozat tudományos és társadalmi jelentőségét, majd *Gazdag István*, a Megyei Levéltár igazgatója tartott előadást Gazdaság és társadalmi helyzet a I. világháború éveiben Hajdú és Bihar megyékben címmel. Előadásában megállapította, hogy a magyar történettudomány számos értékes kötettel, tanulmánnyal és forráspublikációval jeleskedik a polgári demokratikus forradalom győzelme, a Kommunisták Magyarországi Pártja megalakítása és a Tanácsköztársaság története témákból, de viszonylag kevés az I. világháború gazdasági és társadalmi történetét bemutató munka. Felvetette, hogy a megye 1914—1918 közötti időszakának gazdasági, társadalmi és politikai életét bemutató részletes feltárást helytörténezeinknek előbb-utóbb el kell végezniük, mivel a forradalmi események feltételei a világháború éveiben alakultak ki.

A levéltári napok programja keretében került sor a Megyei Levéltár által meghirdetett üzemtörténeti pályázat értékelésére és a díjkiosztásra. Pályázati felhívásunkra a vártnál kevesebb pályamunka érkezett. Az I. díjat *dr. Varga Pál* a debreceni Rex gyógyszergyár című pályamunkája kapta. Kiosztásra került ezen kívül három II. díj: *Balogh Gusztáv*: A Debreceni Baromfifeldolgozó Vállalat története (1935—1977), *dr. Fodor József*: A debreceni Béke Tsz. története (1948—1978), és *Husztai László*: A Budapesti Mezőgazdasági Gépgyár debreceni gyáranak története című dolgozatáért kapott helyezést. A bíráló bizottság a III. díjra *Tuza Tibor*: Adalékok a csökmői Dózsa MGTsz harmincéves történetéhez és *Nagy István*: A magyar hűtőipar debreceni gyára üzemi és mozgalmi története (1953—1976) című dolgozatát találta alkalmasnak.

A Hazafias Népfront Honismereti és Helytörténeti Bizottsága szervezésében került sor a honismereti szakkörvezetők tanácskozására, melynek programja a két forradalom 60. évfordulójára való felkészülés volt. *Mervó Zoltánné* a levéltári kutatási lehetőségekről, az e tárgykörben rendelkezésre álló levéltári forrásokról, *Cs. Tábori Hajnalka* muzeológus pedig a tárgyi emlékek hasznosításáról, a helyi munkásmozgalmi múzeum anyagáról adott tájékoztatást. A tanácskozás résztvevői ezután megtekintették a Déri Múzeum kiállítását.

Vidéki rendezvényekre is sor került. Hajdúböszörményben a II. Kongresszus MGTsz adott helyet programunk megvalósításához. *Ónosí László* kandidátus, a Hajdú-Bihari Napló főszerkesztője Agrárszocialista mozgalmak és levéltári forrásaik Hajdú-Bihar megyében című előadásában elsősorban a Balmazújvárosban és Nádudvaron tervezett eseményeket ismertette. Felvázolta azt az utat, amelyet e községekben a parasztmozgalmak az ösztönös megmozdulástól a tudatos szervezkedésig bejártak. A hajdúböszörményi Hajdúsági Múzeum az előadáshoz kapcsolódó kamarakiállításban mutatta be az agrárproletárok nehéz életét. Bereettyóújfaluban az ELZETT Művek termében *Serflak István*, az MSZMP Hajdú-Bihar megyei Archivumának vezetője tartott előadást Internacionalisták Hajdú-Bihar megyében címen. Mindkét vidéki programunkat nagy érdeklődés kísérte, látogatottsága messze túlszárnyalta a debreceni rendezvényekét.

Felvettük programunkba a Történelemtanítás és a levéltár című téma megvitatását. A bevezető előadást *Póór János* középiskolai szakfelügyelő tartotta, korreferens

Béres András levéltári főmunkatárs volt. A vitavezetést *Ungrári János*, a megyei tanács művelődésügyi osztályának helyettes vezetője vállalta. A történelemtanárok és a levéltárosok részéről felmerült előterjesztéseket és problémákat a vitavezető összegezte, s megállapodás született többek között a kölcsönös kapcsolat, az együttműködés elmélyítéséről, „alkotó munkaközösség” létrehozásáról levéltárosok, történelemtanárok és a Pedagógus Továbbképzési Intézet képviselőiből, valamint a történelemtanítást segítő anyagi-technikai bázis megteremtéséről.

Új színtöltő volt az 1978. évi levéltári napoknak a hat alföldi megye (Bács-Kiskun, Csongrád, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár, Szolnok) levéltárosainak tanácskozása mely ezúttal a szakmai továbbképzés jellegét is magán viselte. A résztvevők számára *Kállai István* az Országos Levéltár osztályvezetője a nagybirtok-kormányzat levéltári forrásairól tartott előadást. Ismertette a nagybirtok-kormányzat történetének a későfeudális uradalmi levéltárakban keletkezett főbb irattípusait, közöttük elsősorban a családjedűlési, tisztviselési és uradalmi gazdasági bizottsági iratok forrásértékét, őrzésének körülményeit. *Müller Veronika*, a Kulturális Minisztérium Levéltári Osztályának főelőadója a levéltárak és a közművelődés címmel tartott referátumot. Ismertette a minisztériumnak e kérdésben kialakult állásfoglalását.

A Hajdú-Bihar megyei Levéltári Napok 1978. évi rendezvénysorozatát a Hazafias Népfront Hajdú-Bihar megyei Bizottsága honismereti és helytörténeti bizottságának ülése zárta. A tanácskozást *Szendrei István* egyetemi tanár, a bizottság titkára vezette. Az ülésen felszólalt *Töltési Imre*, a Hazafias Népfront Országos Titkársága honismereti referense is. Megállapodás született a tanácskozáson a népfrontmozgalom Hajdú-Bihar megyei történetének feldolgozásáról és kiadásáról.

Az 1978. évi levéltári napok rendezvényein 320-an vettek részt. Korreferátumok és hozzászólások, a tanácskozáson kialakult viták gazdagították, tartalmasabbá tették programunkat. A Hajdú-Bihari Napló ezúttal is egész oldalt szentelt a levéltári propaganda számára.

A levéltári napok programjának eredményes megvalósításában aktív szerepet vállaltak a közreműködő társszervek: a Hajdúsági Múzeum, az MSZMP Hajdú-Bihar megyei Archivuma, a Hazafias Népfront Hajdú-Bihar megyei Honismereti és Helytörténeti Bizottsága, a megyei tanács művelődésügyi osztálya, valamint a Hajdú-Bihari Napló, a berettyóújfalui ELZETT Művek és a hajdúböszörményi II. Kongresszus MGTSz. Köszönet a segítségért.

Merró Zoltánné

Bél Mátyás emlékezete Balatonkeresztúron

Az elmúlt év szeptemberében diszes emléktáblát avattak Balatonkeresztúron a honismereti irodalom úttörője, az első magyar szociográfus, *Bél Mátyás* tiszteletére. Miért került a Siótour keresztúri turistaházának falára ez az emléktábla? Mert *Festetics Pál* jogtudós egykori keresztúri kastélyában. 1731-től kezdve többször is tartózkodott *Bél Mátyás*, s itt írta meg a három balatoni megye (Somogy, Veszprém, Zala) történeti földrajzát.

A tudós polihisztor azonban nemcsak a Balaton első, a maga korában szakszerű leírását hagyta reánk, de 82 kötetnyi latin nyelvű kézirata és számos, még életében megjelent munkája pótolhatatlan kincse a magyar tudományos életnek. „A honi tudomány e büszkesége” (*Beöthy Zsolt*) egyszerű mészárosmester fiaként született 1684. március 24-én a Zólyom megyei Ocsován. Iskoláit Felső-Magyarországon és a Thomasius-féle racionalista filozófia székhelyén, Halléban végezte. Hogy magát a magyar nyelvben tökéletesítse, Veszprémbe, majd Pápára ment. 1710-ben a besztércsbányai, majd a pozsonyi ev. liceum rektora volt. Állandó kapcsolatot tartott fenn a külföldi tudományos intézetekkel, s rövidesen a berlini, a londonj és a szentpétervári tudós társaságok tagja lett. Külföldre is mehetett volna tanítani, de ő inkább vállalta az ország megismerésének és megismertetésének hálátlan feladatát. Szociográfiai kutató-felmérő munkája ugyanis nem ment nehézségek nélkül: a hivatalos körök attól félték, hogy írásaiból a külföld megismeri majd a hazai viszonyokat. Ezért is, és mert egy ízben közbenjárt a Rákóczi-felkelésben résztvevők érdekében, feljelentet-